

Προ-κλήσεις και Απαντήσεις του Ανοσιακού Συστήματος

Από το παρελθόν, στο παρόν και ίσως στο μέλλον!

Δρ Μιχαήλ Γ. Αγγέλου Οφθαλμίατρος-Χειρουργός

«Υγεία είναι η συμμετρία των δυνάμεων και των ποιοτήτων των στοιχείων της ύλης και η ευεξία της ψυχής»

Αλκμαίων Κροτωνιάτης 5ος αι. π.Χ.

Η ικανότητα του οργανισμού να αναπτύσσει από συνήθεια άνοση διάθεση ή όχι, απέναντι σε ουσίες – φάρμακα τα οποία χορηγούνται σταδιακά ή απότομα, εντοπίζεται σε κείμενα ιατρών στο λυκαυγές της ιατρικής επιστήμης και τέχνης.

Ο Πυθαγόρας τον 6^ο αι. π.Χ., χαρακτηρίζει τον ανθρώπινο οργανισμό μικρόκοσμο που επιδρά και αλληλεπιδρά με το έσω και έξω περιβάλλον του. Υποδηλώνονται οι φορείς της κληρονομικότητας με τον όρο «γονή».

Στις σχετικές αντιλήψεις του Ιπποκράτη, 5^{ος} αι. π.Χ., καθιερώνεται η αρχή της εναντιοθεραπείας, δηλαδή χορηγήσεως αγωγής, με αντίθετη ενέργεια από το παθογόνο αίτιο, καθώς και της ομοιοθεραπείας, όπως επί εμέτων η πρόκληση εμέτου, αντί παύσεώς τους, επί πυρετού η συντήρηση του.

Αργότερα ο Πλάτωνας, 4^{ος} αι. π.Χ., θεωρεί ότι η φύση, ως κράση του οργανισμού διαθέτει ενδογενή αμυντική ικανότητα.

Από τον Θεόφραστο τον Ερέσιο, 3^{ος} αι. π.Χ., παρατηρείται η ικανότητα του οργανισμού να αναπτύσσει από συνήθεια άνοση διάθεση απέναντι σε φάρμακα, τα οποία χορηγούνται σταδιακά. Κατ' αυτόν και τον ιατρό Θρασύα, ορισμένες ουσίες ή φάρμακα με τον εθισμό χάνουν τη δύναμή τους. Προδιαγράφεται η μετέπειτα εμφάνιση του μιθριδατισμού, ως μεθόδου ανοσοποίησης από τον ιατρό Κρατεύα, και της νεώτερης μεθόδου απευαισθητοποίησης κατά Μπεσρέντκα.

Ιατροφιλοσοφικά στοιχεία του Ηρόφιλου της Αλεξανδρινής ιατρικής, 3^{ος}-2^{ος} αι. π.Χ., αποδέχονται την σκόπιμη προστατευτική και θεραπευτική δύναμη της φύσεως.

Στην ελληνорωμαϊκή περίοδο, 1^{ος} αι. π.Χ.-2^{ος} αι. μ.Χ., από τον Αρεταίο τον Καππαδόκη εφαρμόζεται η από συγγενείς ζωικούς οργανισμούς λήψη και συμβατότητα ουσιών για θεραπευτικούς σκοπούς. Όμοιο φυσικό έκκριμα, αν

δοθεί ως φάρμακο σε παρόμοιο οργανισμό, όπως από πίθηκο σε άνθρωπο, είναι καλύτερο, συμβατότερο.

Ο Γαληνός, 2^{ος} αι. μ.Χ., διατυπώνει ότι η θεραπευτική δύναμη της φύσης εκάστου, ακόμη και χωρίς φάρμακο ιάται τη νόσο.

Κατά την πρώιμη βυζαντινή περίοδο ο Ορειβάσιος ο Περγαμηνός, 4^{ος} αι. μ.Χ. αρχίατρος του Ιουλιανού του παραβάτη, διαπιστώνει την ύπαρξη μεγάλου εύρους προσαρμογή και ρύθμιση της άμυνας της φύσης. Αναφέρθηκε στη λοιμώδη νόσο ευλογιά.

Ο Αέτιος Αμιδηνός 6^{ος} αι. μ.Χ. εισάγει τον ίασπι λίθο, ως «αφλέγμαντο» φάρμακο.

Ο Παύλος Αιγινήτης, 7^{ος} αι. μ.Χ. αναφέρεται σε θέματα ανοσολογίας και χορηγεί φαρμακευτικές αντιδότες για λοιμώδη και κακοήθη νοσήματα.

Ο Νικόλαος Μυρεψός, 13^{ος} αι.μ.Χ. αναφέρεται στην ανοσοποίηση έναντι λοιμωδών και κακοήθως νοσημάτων με τη χρήση νέων φαρμακευτικών ουσιών, όπως χρυσό, μέλαν ινδικό, μετάξι, ξυλοκασία, μελισσοβότανο, νέες αντιδότες παρδάλη και λέαινα, χρησιμοποιεί δε νέες μορφές συσκευασιών τα δροσάτα, τα κηρία, τις εδρικές συσκευασίες.

Από τον δυτικοευρωπαϊκό μεσαίωνα ξεχωρίζει μεταξύ άλλων η άποψη του Θωμά Ακινάτη, ότι υπάρχει στο ασθενές σώμα αμυντική δύναμη της φύσης. Ειδική μνεία γίνεται για την θηριακή. Η εφεύρεσή της αποδόθηκε στον Ανδρόμαχο, ιατρό του Νέρωνα, ή στον Μιθριδάτη σε συνεργασία με τον Κρατεύα 2^{ος}-1^{ος} αι.π.Χ., τον ιατρό του. Το όνομα του Μιθριδάτη έχει συνδεθεί με την πρώτη προσπάθεια ανοσοποίησης του οργανισμού με τη συνεχή λήψη βαθμιαία αυξανόμενων δόσεων δηλητηρίου-μιθριδατισμός. Το φαρμακολογικό φαινόμενο υπενθυμίζει η μέθοδος απευευσθητοποίησης κατά Alexander Besredka. Το αντίδοτο αρχικά ονομάζονταν μιθριδατικών ή μιθριδάτειος θηριακή. Αρχικά αποτελούσε αντίδοτο δηλητηριάσεων αλλά εξελίχθηκε σε πανάκεια για πλήθος νοσημάτων. Παρασκευαζόταν με συνταγές που περιείχαν μέχρι και 30 συστατικά και αποτελούσε την κυριότερη πανάκεια της εποχής. Κατά την επίσημη τελετή στη Βενετία παρουσία των συλλόγων ιατρών, φαρμακοποιών και των εκκλησιαστικών και πολιτικών αρχών, πωλείτο με άδεια των αρμοδίων και η Γαληνοτάτη είχε πλούσια οικονομικά οφέλη μέχρι τον 19^ο αιώνα από το εμπόριο της.

Η Αναγέννηση, 16^{ος} αιώνας, καλλιεργεί την αλχημεία, χρησιμοποιούνται δε φαρμακευτικά μέταλλα, ορυκτά (υδράργυρος, χρυσός, άργυρος, αρσενικό) για την αναχαίτιση και ενίσχυση έναντι λοιμωδών νοσημάτων της εποχής. Ο Θεόφραστος Παράκελσος νοσηματοδοτεί την χημεία – αλχημεία, αμφισβητώντας τις κρατούσες από αιώνες αντιλήψεις περί των τεσσάρων χυμών του σώματος. Ένεκα τούτων διώκεται από το Πανεπιστήμιο.

Η ελληνική συμβολή κατά την ίδια περίοδο αποδίδεται στον Θεόφιλο Κορυδαλλέα, ο οποίος αναγνωρίζει την δυνατότητα ιατρογενούς βλάβης του ασθενούς, χωρίς ειδική ευθύνη του ιατρού, λόγω διαφορετικής αντιδράσεως (αλλεργικής) του οργανισμού σε δοθέν φάρμακο. Παράλληλα ο Έλληνας αλχημιστής Λάσκαρης εισάγει φαρμακευτικούς λίθους και μέταλλα ως ενισχυτικών δυνάμεων του οργανισμού και προτείνει τη φιλοσοφική λίθο με χρυσό ως ελιξήριο-ερμητικός φιλόσοφος.

Ο 18^{ος} αιώνας ξεχωρίζει από τον Έντουαρτ Τζένερ με τον δαμαλισμό, τεχνητή ανοσοποίηση του ανθρώπου από πύον ευλογιάς αγελάδων, ο οποίος δεν ενέχει κίνδυνο μεταδόσεως της νόσου. Η προηγηθείσα μέθοδος του ευλογιασμού της αρχαίας Κίνας και των Ελλήνων Τιμόνη και Πυλαρινού είναι η άμεση μεταφορά πύου από ελαφρώς πάχοντες ανθρώπους, ενέχει δε τον κίνδυνο κλινικής εκδηλώσεως της νόσου.

Κατά τον 19^ο αιώνα καλλιεργείται η ανοσολογία με τη θεωρία των πλευρικών αλύσεων, ως υποδοχέων στις αντιδράσεις αντιγόνου –αντισώματος από τον Πάουλ Έλριχ καθώς επίσης και με τις ερευνητικές εργασίες για την ανοσία των ζώντων οργανισμών από τον Έμιλ φον Μπέρινγκ. Εφαρμογή από τον Παστέρ των πρωτοποριακών εμβολιασμών εναντίον του ιού της λύσσας και της νόσου του άνθρακα.

Εν κατακλείδι, η ανοσία είναι εγγεγραμμένη στην ανθρώπινη ύπαρξη. Ο αγώνας για την κατανόησή της ανάγεται στις απαρχές της ιατρικής σκέψης θεωρίας και πράξης. Το εύρος και η αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων ποικίλλουν από πενιχρές έως θεαματικές.

Το παρόν της φύσης, άρρηκτα συνδεδεμένο με το παρελθόν και το μέλλον μας αποκαλύπτεται σιγά σιγά, υπενθυμίζοντας ότι: «η φύσις κρύπτεσθαι φιλεί» και «αρμονία αφανής φανεράς κρείττων» Ηράκλειτος.